

מן המעט הידוע על התנהגותה של הפרה

עליך לדעת נפש פרתך על מנת שתוכל לטפל בה כראוי...

במלים אחרות — על הפרה המודרנית להיות מותאמת לכל דרישותינו כיום.

תורת התורשה תסייע בידינו ליצור טיפוס פרה מעין זה. עם זאת מוגבלים אנו ביותר באפ־שרויותינו לשנות את מורשת הפרות. מתוך עצם טבען התורשתי, מעולם לא נולדו ואף לא תיוולדנה שתי פרות שהן זהות לגמרי מבחינה תורשתית (פרט לתאומות זהות). למעשה, דווקא שונות אינדיבידואלית זו היא היא חומר הגלם לעבודת היצירה של המטפח והמטפחת. עד כמה שלא נשאף לכך, לעולם לא נוכל לייצר פרות־חלב בשיטת הסרט הנע. עובדת יסוד זו מהווה אף את כל תקוותו ותכליתו של הענף שלנו: תמיד, תמיד יהיה עלינו לשים לב ולהתחשב בהבדלים האינדיבידואליים שבין פרות שאנו חולבים. יתכן מאוד שבעתיד יהיה עלינו להקדיש תשומת לב מרובה יותר לצד זה של הענף. ככל שאנו עולים בשלבי הקידמה האנדרטית כן עולה חשיבותם של מקצועות הפסיכיאטרית והפסיכולוגיה בחיינו. יתכן מאוד שתופעה דומה תתגלה לגבי ענף החלב.

הפרות הן רגשניות

הפרות, ללא יוצא מן הכלל, משקפות את המתיחות ואת מצב הרוח של בעליהן ושאר האנשים הסובבים אותן. כל בעל נסיון יוכל להעיד כי ברגע דורכו על סיפה של רפת זרה יוכל לעמוד מיד על טיבו של בעל העדר. עם האצת קצב החיים האנושיים הולך ומתרבה מספרן של הפרות הנזירות המופרעות מבחינה נפשית. רופאי בהמות מכל רחבי הארץ יאמרו לך זאת. רופא הבהמות הנבון יביא בחשבון את גורם המתח הנפשי בבואו לבדוק כל מקרה שהוא נקרא לרפאו. מאידך, אין להתפלא על כך שהן נזקקות לסמים כאלה לאחר כל תנאי הטרף והשגעון שאנו יצרנו סביבן. המסקנה היא איפוא, כי אנו יכולים לצפות להתפשטותן והתרבותן של מחלות־הנפש בפרות ככל שנוסיף

הכרת חיי־הנפש של הפרה הינה בבחינת שדה בור משובש בדיעות קדומות, השמצות וראייה מסולפת, אשר ככל שנעמיק חקר בו ונתבונן בתופעותיו השונות ביתר תשומת־לב, כן ייטב לנו כבוקרים.

אנו נשיג ייצור יעיל יותר אם נדע יותר על מזגה של הפרה ואם ננסה במידת האפשר להתאים עצמנו למזג זה.

מאז מידרך כף רגלה של פרת החלב בראשונה בארה"ב, בשנת 1611, רבות עבר עליה. מיד בשנים הראשונות נוכחו המהגרים לדעת כי על מנת שיוכלו לעמוד בקשיי־ההתיישבות ביבשת החדשה עליהם להביא אתם מעבר לים את פרת־החלב. הפרה ליוותה את החלוצים למערב. היא נעשתה חלק חיוני ובלתי נפרד של חיי החלוצים ביישובי־ספר. כעבור זמן פינתה פרת־המשפחה את מקומה לעדר החלב הקטן. מהתחלות צנועות אלו צמחה התעשייה הענקית, הקרויה כיום משק החלב. כיום עומד ענף החלב, מבחינת מחזורו הכספי השנתי, בשורה אחת עם מפעלי הטלפון והטלגרף, או מפעלי הפלדה בארצות הברית.

עם זאת, ההתקדמות הגדולה ביותר בשטח זה חלה בעשרים השנים האחרונות. עם הנהגת השיכון בסככות פתוחות, חליבה בביתני חליבה אוטומאטיים, טיפול בחלב בצובר, מיכון עבודות הניקוי, מיכון עבודות גידול המספוא, קצירתו ואיחסונו וכו', על מנת לכסות את ההוצאות הגדולות הכרוכות במיכון זה הוגדל היקפו של העדר ותנובת הפרה האינדיבידואלית המריאה שחקים. בעשרים השנים הקרובות נהיה עדים לשינויים עוד יותר מהפכניים במשק החלב.

מבחינות רבות חלו שינויים אף בפרה עצמה. הפרה אשר אינה יכולה להסתגל לחליבה הממורכנת בביתן צריכה לפנות מקומה לפרה היכולה לבלוע את מנת המזון המרוכז שלה במינימום זמן, מעניקה את חלבה בקלות, במהירות ובשלמות ובעלת אופי נוח הניתן לשליטה והכוונה;

ונוסף לכך כל בהמה תיעשה עצבנית ורגזנית בעקב טיפול בלתי נכון.

למרות שקשר מילולי במובנו הצר אינו אפ"י שרי, טבוע בפרות כשרון-חשה טאגלאפאטי לגבי בני-אדם הסובבים אותן. דבר זה אינו בבחינת השערה גרידא, אלא זו עובדה שהוכחה על-ידי ניסויים מדעיים. הפרות חשות מיד אם אתה חושש למגע אתן, או אם אתה מחבב אותן. מומחה מפורסם לפסיכולוגיה של בעלי-חיים אמר פעם כי החיה "מריחה" ממש את רגשות הפחד והמשטמה שבבני-אדם, ואני תומך בדיעה זו. האם לא הבחנת בכך שפרה הנתקלת בזר פונה אליה, וכתגובה ראשונה מרחיחה בו? אין ספק שהריח ממלא תפקיד חשוב לגבי הפרה המוצאת את עמדתה ברפת שיש בה למעלה מתריסר עמדות. כמו כן ניחנו הפרות בחוש שמיעה מפותח ביותר והן מסוגלות להבחין בין סוגי הרעש האופייניים למכונות שונות.

כאשר פרה נותנת את אימונה הגמור באדם, יכול זה לעשות בה דברים אשר היא לא תיאות בשום פנים ואופן לעשותם למען מישהו אחר — ואפילו אם תיענש על כך. אמנם יש להניח שפראות הינה תכונה מורשת במידה זו או אחרת, אך התנהגות נבזית ושפלות, הינן בדרך כלל תוצאותיו של עבר אומלל או חוויות בלתי נעימות, או זכרונות עגומים שרק יחס נכון ועדין יכול למחקם ולטשטשם. בזמן האחרון הוצע מנתי, למשל, לעדר מסויים על מנת לתקן את הטלפיים. בעל העדר הנוכחי בא במקומו של הקודם, אשר היה גס-רוח וחסר כל הבנה וגישה אל בהמותיו. הפנו את תשומת לבי, ואף הזהיר רוני לגבי פרה יבשה אחת אשר לא פסקה מללטוש עיניה אלי מרגע שנכנסתי לרפת. סופר לי כי בימיו של הבוקר הקודם אי אפשר היה לתקן את טלפיה של פרה זו אף אם שני אנשים היו אחוזים בכל כוחם את זנבה ומכופפים אותו מעל גבה; היא היתה ממשיכה לבעוט בכל כוח בשתי רגליה האחוריות. כמו כן סיפרו לי שבכל חליבה היא היתה בועטת בו ללא רחם מים והוא, מצידו, היה מכה בה ללא רחמים בקילשון, עד שהיתה מכוסה כולה דם. מעולם איפוא לא תוקנו טלפיה.

לשנות את תנאי סביבתן, בצופפנו אותן בשטח מצומצם יותר, וסופן שדעתן תתבלע עליהן, ממש כמו אצל בני-האדם. ככל שגדלים הלחץ והמתח בחיי פרותינו (להניב יותר ויותר חלב, לרוץ דחופות ובהילות דרך ביתן החליבה, בקצב שהוא מנוגד לגמרי לנטייתן הטבעית וכד'), כן יכולים אנו לצפות למספר גדל והולך של מחלות, ואין זה מן הנמנע שבהרסנו בפרות את יצריהן ונטייתיהן הטבעיים אנו מרבים את הפרות הנחרות מבחינה מינית (לוקות בפרייה ורבייה). למעשה הוכח כבר במחקרים אשר נערכו בוויסקונסין ובארה"ו כי פרות שהן עצבניות במידה יוצאת מגדר הרגיל, או כאלו שהן בע"לות אופיי נכנע ושקט במידה מופרזת, מקשות להתעבר בהזרעה מלאכותית, בהשוואה לפרות בעלות מזג רגיל. קיים צידוק פסיכולוגי מבוסס ביותר ליחס סבלני כלפי הפרה: לפרה מערכת עצבים מפותחת ביותר, והן רגשניות ומגיבות בצורה קיצונית על יחס גס; תיפקודי הגוף הקשורים בייצור חלב, עיכול ופרייה מופרעים ואינם פועלים כהלכה כאשר הפרה מופרעת ונרגזת.

הבנה ואורך רוח נדרשים במיוחד בעת ההמ"לטה, כאשר מערכי רוחה וטבעה של הפרה נתונים למהפכה רצינית ביותר. הפרה מודאגת ומעוצבנת, מסרבת לאכול, ואם היא מהלכת חופשית היא מעדיפה תמיד להתבודד לה לנפשה. מבעל-חיים רך ונוח לבריות היא הופכת לבהמה סוררת ועיקשת. הכרתי בשעתו פרה אחת אשר "נשבעה", כביכול, להמליט אך ורק באחו וכל שערי הרפתות שבעולם לא מנעה מזאת.

אין פרות "רעות"

מאז ומעולם האמנתי כי אין פרות רעות; יש רק בוקרים רעים. הערת הביקורת השכיחה ביותר היא: "מדוע עלינו להוסיף ולהשלים עם החזקתן של פרות רעות אופיי? הבה ניפטר מהן. אין לנו פנאי לכאלו". אמת היא, ועלינו לגדל את עדרינו מתוך משפחות המוכרות באופיין הטוב. עם זאת קיימת ועומדת העובדה כי ככל שאנו מגבירים והולכים את תנובת הפרות כלפי מעלה כן נעשה מזגן של הפרות סוער יותר.

המשכתי בתיקון טלפיהן של כל פרות העדר ואותה השארתי לאחרונה. מדי פעם הייתי עובר לידה, "משוחח" עמה קימעה ולבסוף אף הענקתי לה מספר טפחות-חיבה. בבוא תורה, ביקשתי מן הפועל האחראי לעמוד מאחוריה ולהניח את ידו על זנבה (ידעתי כי היא תתנגד בכל כוחה להרמת זנבה בכוח אל על). החילתי במלאכת תיקון הטלפים בזירות רבה ככל האפשר ותוך הימנעות מכל תנועה מהירה או פתאומית. לבסוף סיימתי את מלאכתי, פרט למספר רגביי ובל יבשים שדבקו בעטיניה מלמטה ואשר בתחילה חשבתי להניחם. אף בתנאים הטובים ביותר דבר זה הוא בבחינת תפקיד קשה ועדין. אולם פרה זו הניחה לי להרחיק מעטיניה כל פירור של זבל שדבק בו ולא התנגדה לגזיות השערות הארוכות שעל פני עטיניה. ועוד נשק סודי לי בעבודתי עם הפרות: בשעת עבודתי אני מצמיד עצמי אליהן ויוצר אתן תחושת קיר-בה מרגיעה ואת ידי תחפשית אני נוהג להניח על גבן בכל עת שאני יכול לעשות זאת. התנהג כאילו אינך מצפה לכל צרה שהיא מן הפרה ותופתע בהיווכחך שאמנם היא לא תגרום לך כל צרות שתן.

מדוע בועטות הפרות לעתים

אם פרה בועטת, סימן הוא שמשוה אינו כשורה. בדוק וחפש בעטין או בפטמות פצעים, חבלות, מורסות או סדקים. ישנן פרות שהן בעלות פטמות רגישות והן נרתעות ממגע יותר מאחרות. נהג בהן ביתר זהירות. לעולם הן לא תבעטנה כך מתוך רוע לב, אלא רק על מנת להודיעך — זהירות! נהג בעדינות! לעתים יקרה שבאחת מהן נכנס "הדיבוק" והיא תסיר בבעי-טות את גביעי המכונה ברגע הפנותך את גבך אליה; אל תתרגש מתופעה כזו — הפרה כיצור רגיש רצתה, אולי, באמצעות פעולה זו, לזכות ביתר תשומת-לב, או שסתם "גבה עליה ליבה" לפתע פתאום, ותבעט.

ישנן פרות שהן נכונות ביותר

הפרה היא יצור נבון ביותר, עובדה שנס-תרה מידיעתם של אנשים רבים. התיאוריה המקובלת לגבי אימון בעלי חיים היא שהגמול

צריך להינתן מיד עם ביצוע הפקודה; דבר זה צריך להיות מלווה כ"סימן המגשר", כגון ציל-צול פעמון או שריקה, שמתפקידו למלא את חלל הזמן שבין הזכייה בגמול וקבלתו למעשה. אם נוקטים בשיטה זו כראוי, הרי שההשתלטות על הבהמה היא מלאה והפקודה הניתנת לה מהווה תמיד את ההתחלה לשרשרת פעולות הביצוע. תיאוריית הסימן המגשר לגבי הרפלקס המותנה מודגמת בצורה הפשוטה ביותר על-ידי "הורדת החלב" אצל הפרה למשמע קיש-קושם של כדית-חלב או עם הישמע קול פתאי-חתו של ארגז התערובת בביתן החליבה וכד'. במדינת איובה נמצאת פרה שהיא וודאי אחת המשובות ביותר שבכל ארצות הברית. פרה זו, הקרויה "קוקי", היא בת גזע הגריסי היא בת חמש שנים. קוקי, פרתי-הפלא, מבצעת מעשי-קונדס רבים לפי הוראת בעליה, וזאת לא לפי השיטה המקובלת של הענקת תגמול עבור הביצוע, אלא היא עושה זאת אך ורק מפני שבעליה ביקש זאת ממנה. היא תצעד, תדהר, תרוץ קלות או תלך סתם, ממש כמו הפוני המאולף ביותר; היא תתמתח לכל אורכה, תזדקף על רגליה האחוריות, תדלג ותשחיל עצמה דרך טבעת בקוטר 70 סנטימטרים ואף תבצע בכל ההוד והחן פניות שלמות לשמאל או לימין, תושיט כפה לשלום ואף תשתחוה. אולם בבואה להתחלות, קוקי היא ממש גאונית. נערת-קירקס זו תרבוץ על צידה, תתמתח לכל אורכה וממש תשתטח ארצה, אחר כך תחל לגנוח ולהיאנח כאילו סובלת היא מכאובים שאין לשאתם.

מהו סוד כשרונה של קוקי? בעלי חיים שואבים סיפוק רב מן העובדה שהם מסוגלים לבצע בשלמות את הפעולות שלקראתן אומנו; ממש כמונו. "קוקי" יודעת שתפקידה הוא לבצע תעלולים, ממש כשם שמתפקידה של כל פרה אחרת הוא להניב חלב. בשמעה את רעש המנוע של המכונת היא ממש מתפרצת אל תוך קרון המשא והיא כולה מלאה התרגשות וצפייה לקראת מופעה הבא. ממש באותה המידה תאבה כל פרה ופרה להעניק את חלבה לעובד הטופח לה על גבה עם הסרת גביעי המכונה.

פלו עשרות מונים כיוון שבמקרה זה מגשר אתה על פני תהום רבה. כשהנך יוצר את המגע ואת הקשר, נוכח אתה לדעת שאף הייצור הע" לוב הצנוע ביותר ניהן בתבונה שאינה פחותה משלך, אולם תבונה זו מפותחת לשם הבחנה בשטחים אחרים; ואתה תזכה לחוויה נפשית עמוקה ביותר, שאינה ניתנת להבעה ואשר כמ" עט ואין להכילה.

מא'לווין שול

תרגום מקוצר מ"פארמר'ס דייג'סט", אוקטובר 1961
הובא לדפוס ע"י ד. ע.

הערת י. ע.

הגישה לפרת-החלב כאל "הפץ", בלי לרצות לדעת את נפשה, עולה לו לבעלי-הפרה בדמים מרובים. מן הראוי שהמעוניינים בביהיה זו יקראו שוב את המאמר שפורסם בזמנו ב"משק הבקר והחלב", חוברת 31, עמוד 16. בו הובאה שיחה עם פרופ' פטרסון בשאלה הנדונה.

ההבדלים בתבונה בין פרה אחת לרעותה אינם נופלים מאלה שבין בני-אדם שונים. זו עבודה מקסימה, ואף עבודה ששכרה בצידה, לרדת לסוף דעתן של פרות החלב ולהבינן. מעט ידיעה לגבי הרגליהן והתנהגותן של פרות החלב תהפוך אותנו לבוקרים טובים ועשירים יותר — עשירים, הן במובן הכלכלי והן במובן הרוחני. ייצור יעיל יותר יושג על ידי הכרת מזגה של הפרה הסתגלות העובד למזג זה. למרות שיש לצפות בעתיד לגדילת היקפם של העדרים, ליבכם יכול להיות סמוך ובטוח שהפרות הטובות ביותר תימצאנה גם אז בעדריהם של אותם הבוקרים, הדוגלים בשיטת תשומת-הלב האינדיבידואלית.

אם לא נוכחת בזאת עד כה, ואם לא שוכנעת עד כה, עתה תדע כי החיים נכס קדוש הוא. התענוג והסיפוק שבהתקשרות עם זולתך יוכי-

מכתב למערכת

לכבוד מערכת "משק הבקר והחלב"

א. נ.

הננו לבקשכם לפרסם בחוברת הבאה של "משק הבקר והחלב" את הדברים הבאים:
בחוברת מתוך נובמבר 1961 של "משק הבקר והחלב", ברשימה "על הפרק", כתוב בקשר לבדיקות הרדוקטזה הפרמיות עבור חלב מעולה:

"מצד מוסדות תנובה נעשה ניסיון לבטל את הפרמיה מתוך נימוק שאין עוד צורך בה. למותר להסביר לחברינו כמה מוטעה הוא "הלך רוח" זה. לאחר דיונים בעניין זה התחשבה הנהלת תנובה בתביעתנו והענקת הפרמיה נשארה בתוקפה, אלא שהסטנדרד של החלב הועלה".
יורשה לנו להעיר שלא ידוע לנו על ניסיון שנעשה מצד מוסדות תנובה לבטל את הפרמיה וכו'. לאחר תקופת ניסיון מסוימת הונהגה שיטת התשלום עבור החלב לפי בדיקות רדוקטזה במחלבות תנובה הלכה למעשה ומאז היא קיימת ללא הפסק, תוך תיאום מסויים במקביל לשיפורים שחלו בטיב החלב. בהמשך האמור ב"על הפרק" בחוברת הנ"ל של "משק הבקר והחלב" מובאת הטענה על "רשלנות" רבה מצד המחלבות: עוברים שבועות ללא בדיקות רדוקטזה; אמנם למחאיתיהם של עובדי הענף ניתן תמיד תירוץ: הפעם אשמים המובילים ובפעם האחרת — המעבדה, וכדומה וכדומה".

המציאות בשטח זה היא כדלקמן:

בדיקות רדוקטזה נעשות 3-4 פעמים בחודש ביום לא קבוע, ובדרך כלל מקיימות המחלבות את הבדיקות ברציפות. קו הרציפות של הבדיקות נשבר לגבי אותם המשקים הממציאים את חלבם שלא בקביעות לאחת המחלבות, כי אם לסירוגין — פעם למחלבה זו ופעם לאחרת. כדי לפתור את הבעיה הזאת וכן בעיות נוספות הקשורות בבדיקות רדוקטזה הטל על ועדה מיוחדת לחקור בעניין ולהציע שינויים ושיכלולים בשיטת הרישום והחשבונות הקשורים לענין בדיקות הרדוקטזה. הננו מקווים שהוועדה תמצא דרכים נאותות לשיפור המצב.

בברכת חברים
מרכז תנובה בע"מ
אגף החלב

ת"א, 1961—12—13

הערת המערכת: לעיל אנו מביאים את מכתבו של מנהל אגף החלב ב"תנובה". החברים עצמם ישפטו מה מידת הדיוק שבמכתב זה.